

of knowledge and the possibility of their using in practice; development of personal qualities and abilities that allow to form social competence; reflection and self-regulation of behavior and activities, and adequate self-assessment) and the levels (high, medium, low) of formation of social competence of the students of humanitarian specialties of classical university using gaming technologies. At the formative stage of the pedagogical experiment was realized the developed technology in the educational process of humanitarian students of classical universities. The use of a diagnostic complex of methods at the control stage of a pedagogical experiment confirmed that quantitative changes occurred in indicators that captured significant qualitative changes in the mind and behavior of students; showed significant positive dynamics in the formation of their social competence.

Key words: student, educational process, humanitarian specialties, classical university, social competence, formation, technology.

Дата надходження статті: «18» квітня 2019 р.

УДК 378.1:34

Задерій І. Ю.*

ФОРМУВАННЯ ГОТОВНОСТІ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ ДО ЗДІЙСНЕННЯ МІЖНАРОДНОЇ ПРОФЕСІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Аналіз сучасного стану досліджуваної проблеми в теорії і практиці свідчить про те, що ця проблема набуває значної актуальності в наш час – час інтеграції України до світової спільноти. Статтю присвячено вивченню синтезу окремих підходів до визначення феномену готовності взагалі та до готовності майбутніх юристів до міжнародної професійної діяльності зокрема. У статті охарактеризовано основні структурні компоненти досліджуваного поняття, подано їхню узагальнену характеристику. У статті наданий аналіз праць вітчизняних науковців, що присвячені дослідженням готовності юристів до здійснення міжнародної професійної діяльності, виділено праці, у яких подано моделі та компоненти готовності до міжнародної професійної діяльності. У статті також розглянуто проблему визначення та обґрунтування змісту та структури готовності до здійснення міжнародної професійної діяльності майбутніх юристів. Здійснено теоретичний аналіз поглядів зарубіжних і вітчизняних науковців. Розглянуто різні підходи до трактування поняття готовності міжнародної професійної діяльності. Визначено, що готовність до міжнародної професійної діяльності є однією з основних умов успішного виконання юристами майбутніх професійних обов'язків. Окрім того, обґрунтовуються вимоги до фахівців, що включають здатність до роботи з міжнародними документами і з іноземними партнерами. Особлива увага приділяється можливостям фахівців демонструвати готовність успішно реалізувати свої найкращі знання та якості в умовах конкуренції. Виявлено ознаки, що відображають міжнародну професійну компетентність, забезпечують конкурентоспроможність на ринку праці, сприяють професійній самореалізації та кар'єрному зростанню. У процесі дослідження визначається поняття «готовність до міжнародної діяльності». Також у статті розглянуто концептуальні засади формування готовності майбутніх юристів до здійснення ними міжнародної професійної діяльності.

Ключові слова: готовність, міжнародна діяльність, майбутні юристи, професійна діяльність, міжнародне право, закордонні фахівці, іношомовна компетентність, професійна самореалізація.

Вивчення сутності феномену готовності до професійної діяльності є одним із найактуальніших завдань сучасної педагогічної науки, що пояснюється, по-перше, тим, що саме вона є основою формування професійної компетентності фахівця, є потенціалом, який в процесі професійної діяльності стає інтегрованою професійною

*© Задерій І. Ю.

якістю особистості, що забезпечує успішність праці. По-друге, незважаючи на велику кількість праць, присвячених її вивченню, на сьогодні відсутній єдиний підхід до її розуміння.

Мета статті полягає у вивченні особливостей формування готовності до здійснення міжнародної професійної діяльності майбутніх юристів у процесі здобуття другої вищої освіти.

Указана проблема не позбавлена уваги вітчизняних науковців, серед яких Н. Антонова, Л. Афанасьєва, Л. Гусак, З. Залібовська-Ільніцька, О. Євдомікова, Г. Дутка, Л. Красюк, В. Лесик, Т. Лозицька, Л. Маєвська, А. Петюренко, Т. Приходько, Р. Сімко, О. Тютюнник, Т. Шутько, В. Штифурак та ін. Вивченням змістової характеристики поняття «загальна готовність до праці» займалися такі вчені: Г. Асмолов, С. Максименко, К. Платонов, С. Рубінштейн, Д. Узнадзе та ін.; розробкою структурних компонентів і показників готовності до професійної діяльності – Г. Балл, А. Деркач, Є. Клімов, М. Левченко, М. Папуча, А. Пуні, В. Семиченко, В. Сластьонін та ін. Однак питання готовності майбутніх юристів до здійснення міжнародної професійної діяльності залишається поза увагою дослідників.

Поняття «готовність» до професійної діяльності розглядається як у педагогіці, так і в психології. Педагоги звертають увагу на виявлення факторів і умов, дидактичних та виховних заходів, що дають змогу керувати становленням і розвитком готовності. Психологи вивчають характер зв'язків і залежностей між станом готовності до діяльності та ефективністю діяльності [4, с. 190]. Рівень професійної готовності випускника навчального закладу впливає на швидкість його адаптації до умов праці, налаштованість на підвищення кваліфікації та самонавчання [4].

Енциклопедія освіти визначає «готовність до діяльності», як стан мобілізації психологічних та психофізіологічних систем людини, які забезпечують виконання певної діяльності [6, с. 741]. Окрім того, психологічну готовність розуміють, як істотну передумову цілеспрямованої діяльності, її регуляції, стійкості й ефективності. Вона допомагає людині успішно виконувати свої обов'язки, правильно використовувати знання й досвід, особистісні якості, зберігати самоконтроль і перебудовувати свою діяльність у певних ситуаціях [там само, с. 742].

Також існує визначення готовності до діяльності, як «комплексної здібності», що складається з мотиваційної (схильність до певної діяльності) та інструментальної (інтелектуальні та емоційні механізми регуляції діяльності) сторін [там само, с. 743].

Науковець О. Асмолов, вивчаючи питання готовності до праці, визначив провідне місце внутрішньої установки в структурі діяльності суб'єкта, головною функцією якої є те, що вона визначає стійкий, послідовний, цілеспрямований характер протікання діяльності [1, с. 215].

Учений В. Тинний вважає, що професійна готовність передбачає високий рівень виконання професійних дій, який неможливий без певного рівня сформованості морально-психологічної готовності [13, с. 4–5].

Сучасна психологія має великий досвід у дослідженні готовності особистості до різних видів діяльності. У психології прийнято розмежовувати декілька етапів указаної проблеми:

I етап – середина ХІХ і початок ХХ ст. – поняття «готовність» розглядають, як явище, яке проникає у свідомість особистості; готовність розуміють, як настанову;

II етап – поняття «готовність» означає деякий феномен стійкості особистості до впливів, як зовнішніх, так і внутрішніх, це пов'язано з бурхливим розвитком досліджень у галузі нейрофізіології, регуляції й саморегуляції поведінки особистості;

III етап має своїм поштовхом дослідження в теорії діяльності. Доведено, що готовність має зв'язок із емоційно-вольовим й інтелектуальним потенціалом людини в певному типі діяльності і є якісним показником саморегуляції спеціаліста на

різних ступенях цих процесів – фізіологічному, психологічному, соціальному, які лежать в основі його поведінки [5, с. 23].

Дослідники М. Дьяченко та Л. Кандилович виділяють дві форми існування готовності: короткочасну та довготривалу. Короткочасна готовність – це актуалізація, спрямування усіх сил, створення психологічних можливостей для ефективних дій у певний момент. Довготривала готовність детермінує типові форми поведінки за рахунок психічних утворень особистісного рівня (А. Деркач, В. Крутецький): набуті установки, знання, умінні, навички, досвід, якості і мотиви діяльності. Єдність і взаємна обумовленість указаних двох видів готовності полягає в тому, що дієвість та успішність довготривалої готовності визначається її функціональною складовою – тимчасовою готовністю [там само, с. 96].

М. Дьяченко та Л. Кандилович також найгрунтовніше подають структуру психологічної готовності до професійної діяльності у своїй роботі, у якій виокремлюють такі компоненти: 1) мотиваційний – позитивне ставлення до професії, інтерес до неї; 2) орієнтаційний – знання й уявлення про особливості та умови професійної діяльності; 3) операційний – володіння способами та засобами професійної діяльності; 4) вольовий – самоконтроль, уміння керувати своїми професійними діями; 5) оцінний – самооцінювання своєї професійної підготовки стосовно вимог професійної діяльності; 6) мобілізаційно-настрійний – мобілізація сил, оцінювання труднощів, що можуть виникнути на професійному шляху. Автори виокремлюють також ситуативну й сталу готовність до професійної діяльності [там само, с. 98].

У структурі психологічної готовності до професійної діяльності психологи В. Бочелюк та В. Зарицька виділяють такі компоненти:

- мотиваційний – сукупність мотивів, адекватних цілям та завданням професійної діяльності;
- когнітивний – сукупність знань, необхідних для професійної діяльності;
- операційний – сукупність умінь та навичок практичного вирішення професійних завдань;
- особистісний – сукупність важливих для психолога особистісних якостей [2, с. 164].

Згідно з дослідженнями психолога М. Левченко [8], готовність до професійної діяльності містить у собі психологічну готовність та психологічну підготовленість. Компонентами психологічної готовності є ідейно-політична спрямованість; потреба в певній спеціальній діяльності і певних знаннях, інтерес та любов до них; внутрішнє сприйняття вимог діяльності; усвідомлення відповідності своїх особистих якостей вимогам діяльності; усвідомлена мотивація особистих прагнень до певної спеціальності. Психологічна підготовленість включає такі компоненти: глибоке знання наук, певний рівень особистісного розвитку, підготовленість у певній сфері знань; обізнаність у професійній діяльності; знання вимог спеціальності до особистих якостей і здібностей; уміння вчитися; морально-психологічну підготовленість.

Учена Т. Шестакова [14] вважає, що готовність до професійної діяльності передбачає високий рівень виконання професійних дій, необхідною умовою якого є певний рівень сформованості морально-психологічної готовності випускників вищих навчальних закладів, без якого не можливо досягти якісних змін в професійній готовності спеціаліста, забезпечити творче виконання ним своїх професійних функцій і обов'язків.

Поняття «готовність» у педагогічних дослідженнях на сьогодні використовується як у широкому розумінні: готовність студента, педагога до професійної діяльності (Н. Кузьміна), (Д. Фельдштен), так і в контексті різноманітних педагогічних явищ: готовність до вибору педагогічної професії (І. Ісаєв), до професійного самовизначення (Є. Климов), до «зустрічі з новою професійною ситуацією» (О. Романова), до педагогічного спілкування (В. Кан-Калік), до умов функціонування в нових групах

та колективах (Я. Коломинський), готовність педагога, дорослого до здійснення морального виховання (В. Сластьонін), до професійного ризику (С. Дружилов), що ускладнює її теоретичне визначення. Вища освіта України вимагає вдосконалення форм і методів формування готовності майбутніх юристів до професійної діяльності відповідно до потреб суспільства. Усе це зумовлює необхідність подальших її досліджень [3, с. 113].

Дослідник формування готовності економістів до професійної діяльності Т. Приходько акцентує увагу на тому, що готовність особистості до професійної діяльності у вищому навчальному закладі – феномен доволі новий для вітчизняної педагогіки та психології вищої школи, незважаючи на велику кількість праць, присвячених дослідженню професійної педагогічної підготовки взагалі та суб'єктним характеристикам педагога зокрема, тому для визначення особливостей готовності юристів до міжнародної професійної діяльності у вищі необхідним, на наш погляд, є розгляд змісту таких категорій, як «готовність», «готовність до професійної діяльності», «готовність до міжнародної діяльності» [10, с. 190].

Здійснений аналіз наукової літератури дозволив визначити два основних підходи щодо дослідження готовності особистості до професійної діяльності: функціональний та особистісний.

Науковець В. Слободянюк, прихильник функціонального підходу, під поняттям «готовність» розуміє певний функціональний стан, психологічна та соціальна установка ставлення, що характеризують поведінку особистості [12, с. 331]. При цьому визначаються процесуальні якості, які є безпосередньо значущими для тієї або іншої професійної діяльності. Готовність до професійної діяльності, на думку вченого, – це особливий психічний стан, що передбачає наявність у суб'єкта образу структури певної дії, постійної спрямованості його свідомості на його виконання; сукупність професійно зумовлених вимог до особистості [там само, с. 333].

І. Шпекторенко стверджує, що готовність до професійної діяльності визначається, як система професійних знань, умінь та навичок фахівця, яка є визначальною умовою його успішної професійної адаптації, подальшого професійного самовдосконалення та безперервності підвищення кваліфікації. Зміст готовності особистості в цьому підході визначається саме структурою, вимогами професійної діяльності, при цьому саме автори цього підходу визначають первинність, як готовність фахівця до професійної діяльності, а професійну компетентність трактують, як систему професійних знань, умінь та навичок, розуміють її як необхідну умову формування професійної готовності особистості, а не навпаки [15, с. 16].

Авторами виділяються різні складові-види готовності особистості до професійної діяльності, серед яких найбільш розповсюдженими є мотиваційна (Г. Андреева); теоретична, когнітивна (О. Гура) або інформаційно-змістовна готовність (А. Багдужева); технологічна (Г. Андреева); операційна (Л. Колеснікова) або організаційно-діяльнісна готовність (Т. Вожиєвська); креативна (Г. Гапонова) або особистісна (О. Полуніна) готовність; рефлексивна готовність (А. Деркач).

Залежно від того, який ступінь генералізації має діяльність, професійна готовність особистості диференціюється на загальну, базову та ситуативну, конкретну (Б. Ананьев, М. Дьяченко, Л. Кандилович, Н. Левітов та інші). Б. Ананьев говорить про те, що ситуативна готовність – це стан відповідної мобілізації, функціональної спрямованості фахівця на виконання конкретних завдань у відповідних умовах, яка характеризується відносно високою динамічністю, гнучкістю і є залежною від багатьох чинників у кожній конкретній ситуації. Базова готовність, на відміну від ситуативної, діє й виявляється постійно, формується цілеспрямовано та є основою успішної діяльності особистості. Вона включає в себе систему стійких, статичних компонентів, психічних утворень [2, с. 104].

У педагогічній науці на особливу увагу заслуговує саме загальна, базова готовність, оскільки вона може бути сформована та розвинута в спеціальних умовах, її тривалість та стійкість забезпечує ефективність професійної діяльності фахівця.

На думку І. Зимньої, інтегрування цих двох підходів, які були характерними для психолого-педагогічної науки двадцятого століття, призвело до появи третього підходу, автори якого поєднали діяльнісний та особистісний компонент готовності особистості до професійної діяльності, унаслідок чого вона розуміється, як складне інтегроване утворення, яке містить взаємопов'язані психологічні особливості та моральні якості особистості, соціально-ціннісні мотиви вибору професії, способи поведінки, спеціальні професійні знання, вміння та навички, що забезпечують фахівцю можливість працювати в обраній ним професійній сфері [7, с. 10].

Аналіз різних підходів до проблеми формування готовності майбутніх юристів до здійснення міжнародної професійної діяльності засвідчив, що вміння спілкуватися іноземною мовою в галузі своєї спеціалізації, підтримувати комунікацію іноземною мовою з урахуванням специфіки іншомовної культури є невід'ємним компонентом готовності майбутніх фахівців юридичного профілю.

З позиції інтегративного підходу провідна мета формування готовності до здійснення міжнародної професійної діяльності у вищому навчальному закладі полягає в формуванні професійної іншомовної компетентності, яка забезпечує здатність до застосування предметних, наукових знань, засобів і діяльності в професійному спілкуванні.

Застосування інтегративного підходу до міжнародної професійної підготовки представника юридичної професії дозволяє стверджувати про необхідність формування його готовності в умовах вищого навчального закладу в процесі навчання, виховання й організації самостійної роботи студентів вищого юридичного навчального закладу.

Таким чином, ми виокремили такі компоненти готовності майбутніх юристів до здійснення міжнародної діяльності:

1. Мотиваційний: потреби, мотиви, емоції, прагнення, настанови.
2. Когнітивний: теоретичні фахові знання, знання в галузі науково-дослідної діяльності, знання методик, знання технологій.
3. Операційний: професійні навички, професійні уміння.

Отже, аналіз психолого-педагогічної літератури, здійснений з метою з'ясування стану досліджуваної проблеми готовності до здійснення міжнародної професійної діяльності майбутніх юристів, дає можливість стверджувати, що готовність майбутніх юристів до здійснення міжнародної професійної діяльності є неоднозначним та багатоаспектним утворенням, яке потребує більшого вивчення. Сутність готовності майбутніх юристів до здійснення міжнародної професійної діяльності традиційно можна розмежувати за двома основними напрямками: функціональним та особистісним. Узагальнюючи їх, визначаємо, що проблема готовності до здійснення міжнародної професійної діяльності студентів (майбутніх юристів) значно глибша й може бути вирішена лише в системі інтегративного підходу, працюючи над вивченням проблеми підготовки фахівців юридичного профілю й сприяючи сформованості на достатньому рівні готовності до здійснення міжнародної професійної діяльності в юридичній сфері. Таким чином, теоретичне обґрунтування сутнісно-змістовної характеристики готовності здійснення міжнародної професійної діяльності юристів сприяє вирішенню завдань міжнародної підготовки майбутніх фахівців, розширює наукове уявлення про засоби і форми міжнародної підготовки фахівців юридичного профілю в умовах навчання у ВНЗ.

Перспективи подальших досліджень: визначення сутності та структури готовності як складного психолого-педагогічного феномену, виявлення педагогічних умов, що забезпечували б ефективність процесу її формування в майбутніх фахівців юридичного профілю в процесі міжнародної професійної підготовки.

Література:

1. Асмолов А. Г. Психология личности: Принципы общепсихологического анализа. Москва: Смысл, 2001. 416 с.
2. Бочелюк В. Й., Зарицька В. Й. Психологія: вступ до спеціальності: навч. посібник. К.: Центр учбової літератури, 2007. 288 с.
3. Вища освіта і Болонський процес: навчальний посібник / за ред. В. Г. Кременя, М. Ф. Степко, Я. Я. Болюбаш, В. Д. Шинкарук, В. В. Грубінко, І. І. Бабин. Тернопіль: Навчальна книга «Богдан», 2004. 384 с.
4. Галузяк В. М. Педагогіка: навч. посібник / упоряд.: В. М. Галузяк, М. І. Сметанський, В. І. Шахов. Вінниця: Книга - Вега, 2003. 416 с.
5. Дьяченко М. И., Кандибович М. И. Психологические проблемы готовности к деятельности. Минск: Изд-во БГУ, 1976. 176 с.
6. Енциклопедія освіти Акад. пед. наук України: у 3 т. Київ: Юрінком Інтер, 2008. Т. 2 1040 с.
7. Зимняя И. А. Социально-профессиональная компетентность как целостный результат профессионального образования (идеализированная модель). *Проблемы качества образования. Компетентностный подход в профессиональном образовании и проектировании образовательных стандартов*. М.: Исследовательский центр проблем качества подготовки специалистов, 2005. С. 10–20.
8. Левченко Т. І. Розвиток освіти та особистості в різних педагогічних системах. Вінниця: Нова книга, 2002. 512 с.
9. Педагогика: учебное пособие для студентов высш. пед. учеб. заведений / под ред. В. А. Сластенина. М., 2004. 268 с.
10. Приходько Т. П. Концептуальна модель формування готовності майбутніх економістів до викладацької діяльності. *Вища освіта України: Наука і вища освіта в Україні: міра інтеграції*. Київ, 2009. С. 190–200.
11. Психология и педагогика: учебное пособие / под ред. А. А. Бодалева, В. И. Жукова, Л. Т. Лаптева. М.: Изд-во Института психотерапии, 2002. 585 с.
12. Слободянюк О. М. Роль викладача у підготовці майбутнього покоління спеціалістів з високим рівнем професіоналізму та діловим етичним потенціалом. *Проблеми інновації вищої професійної освіти: тези доповідей I Міжнар. наук.-метод. конф. (Дніпродзержинськ, 3–5 червня 2013 р.)*. Дніпродзержинськ: ДДТУ, 2013. С. 68-72.
13. Гинний В. І. Формування готовності майбутніх фахівців економічних спеціальностей до самоосвітньої діяльності засобами інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2015. 22 с.
14. Шестакова Т. В. Формування готовності майбутніх офіцерів до професійного самовдосконалення: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.04 / Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова. Київ, 2006. 38 с.
15. Шпекторенко І. В. Безперервна освіта та самоосвіта державних службовців в Україні: актуальні питання саморозвитку. Д.: ДРІДУ НАДУ, 2008. 56 с.

Zaderii I. Ju.

THE FORMING OF FUTURE LAWYER'S READINESS
TO THE INTERNATIONAL PROFESSIONAL ACTIVITY

The analysis of the modern state of the investigated issue in theory and practice testifies that this issue gets an essential actuality nowadays – time of widespread integration of Ukraine to the world society. The article is dedicated to the investigation of synthesis of separate approaches to the definition of phenomenon «readiness» in general, and to readiness of future lawyers to the international professional activity in particular. The main structural components on the investigated issues are characterized in the article, their general characteristic is given. The analysis of national scientists is represented in the article, which is dedicated to the investigation of lawyer's readiness to complementation on international professional activity. The works within models and components of readiness to international professional activity are highlighted. The issues of definition and basing on content and structure of readiness to the complementation of international professional activity of future lawyers are considered in the article. The theoretical analysis of national and foreign

viewpoints is made. Different approaches to the definition readiness to the international professional activity are treated. It is defined that readiness to the international professional activity is one of the main conditions of the successful execution of future lawyers their future professional duties. Besides, the demands to the specialists are foregrounded, they include the ability to work with international documentation and foreign partners. The essential attention is dedicated to the abilities of specialists to demonstrate their readiness for successful realization of their best knowledge and professional skills in the conditions of competence. The features, which show international professional competence, are characterized, they create competitive sphere in the labor market and contributes professional self-realization and career development. In the process of investigation the definition «readiness to the international activity» is defined. Also it is considered the conceptual basics of forming the future lawyer's readiness to the complementation of their international professional activity.

Key words: readiness, international activity, future lawyers, professional activity, international law, foreign specialists, foreign competence, professional self-realization.

Дата надходження статті: «25» квітня 2019 р.

УДК 377.1 + 374.14+ 371.671 Ключковська І. М., Козловська І. М., Якимович Т. Д.*
СУЧАСНИЙ ПІДРУЧНИК ЯК ЗАСІБ ІНТЕГРАЦІЇ ФУНДАМЕНТАЛЬНИХ ЗНАНЬ

Стаття присвячена проблемі інтеграції фундаментальних знань у закладах вищої освіти. Обґрунтовано методологічні аспекти формування фундаментальних знань. Інтегративний підхід до навчального процесу відрізняється від інших підходів тим, що встановлення зв'язків між знаннями повинно йти не від перебудови чинних навчальних планів і програм, а шляхом дидактичного обґрунтування та перетворення реально існуючих зв'язків між поняттями, явищами, науками тощо. Інтеграція сприяє подоланню розрізненості фундаментальних знань, у значній мірі усуває невміння оперувати новими знаннями, а також може призвести до значного скорочення загального обсягу змісту фахової освіти за рахунок розвантаження навчальних програм.

Обґрунтовано теоретико-методологічні основи створення інтегративного підручника. Показано, що такий підручник відіграє роль найповнішого джерела інформації. Провідною ідеєю у визначенні сутності інтегративного підручника є те, що інтеграція в побудові підручника є наскрізною й багатоаспектною. Іншими словами, інтеграція стосується не лише змісту підручника, але усіх його функцій і структурних елементів. Виокремлено основні функції інтегративного підручника: інформаційну, розвивальну, комунікативну, мотиваційну, систематизуючу тощо. Розроблено принципи структурування змісту інтегративного підручника. Базовими підходами до структурування фундаментальних знань в інтегративному підручнику є структурний, системний, діяльнісний, комунікативний, синергетичний та диференційований. Зроблено висновок про те, що використання інтегративного підходу для структурування фундаментальних знань та їх виклад в інтегративному підручнику дозволяє підвищити рівень навчального процесу, поліпшує якість засвоєння знань.

Ключові слова: інтегративний підручник, навчальний процес; фундаментальні знання, інтегративний підхід, структурування знань, інтеграція знань.

Сучасна наука характеризується наявністю комплексних досліджень, розвитком суміжних наук, переходом від вузькопредметного до проблемного підходу. Вузька спеціалізація у свій час призвела до односторонності досліджень, їхньої ізоляції від інших галузей знань, до зростання складності та різноманітності практичних проблем. Саме тому інтеграційні процеси є природною протиположною процесам диференціації

*© Ключковська І. М., Козловська І. М., Якимович Т. Д.